

Facts and Figures: Welbevinden

Eva Van Kelecom & Inne Houtmeyers

Inleiding

Jongeren staan op een cruciaal punt in hun ontwikkeling, zowel fysiek als mentaal (Van Erdeghe et al., 2022). Ze zitten in een periode van hun leven waarin er veel van hen wordt verwacht (Elchardus & Roggemans, 2010; Massey, Gebhardt, & Garnefski, 2008; Messersmith & Schulenberg, 2010; Nurmi, 1991). Té hoge verwachtingen zorgen er echter voor dat het moeilijk wordt om deze na te streven. Dat kan het welzijn van jongeren belemmeren, wat een aanzienlijke invloed kan hebben op hun latere leven. Het is daarom van belang om aandacht te hebben voor het welzijn van jongeren binnen onderzoek, de huidige gezondheidszorg en de bredere maatschappij.

In 2018 publiceerde het JOP een Facts and Figures over de mentale gezondheid bij jongeren in Vlaanderen. Intussen werd een nieuwe bevraging uitgevoerd (2023). In de periode tussen 2018 en 2023 brak een wereldwijde coronapandemie uit en de maatregelen die werden ingevoerd als gevolg hiervan, hadden vooral op kinderen en jongeren een enorme impact. Zowel op school als in de vrije tijd werden er grenzen gesteld door de overheid, waardoor sociaal contact met vrienden geen evidentie meer was. Dit wanneer onderzoek uitwijst dat sociale verwachtingen, zoals het onderhouden van vriendschappen met leeftijdsgenoten, net heel belangrijk zijn op deze leeftijd (Massey, Gebhardt, & Garnefski, 2008; Messersmith & Schulenberg, 2010; Nurmi, 1991). In het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat (2020) kaart de kinderrechtencommissaris aan dat kinderen en jongeren tijdens de coronapandemie voornamelijk hun vrienden en familie misten. Ze ervoeren in die periode ook meer stress en verveling.

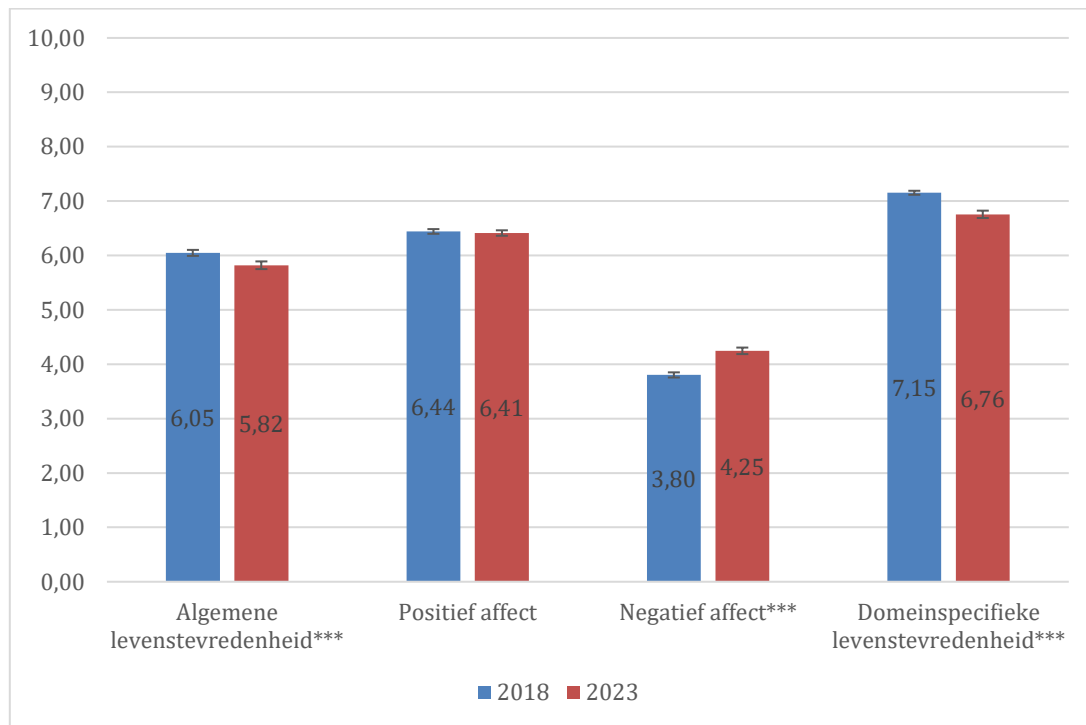
Methode

Deze Facts & Figures bekijkt op welke manier het welzijn van jongeren uit de tweede en derde graad evolueert. Daartoe worden de cijfers uit de meest recente JOP grootstedelijke monitor 3 (2023) vergeleken met de cijfers uit de JOP schoolmonitor 2 (2018) en dit zowel voor de jongeren in de grootstad als de Vlaamse steekproef ($N_{2018} = 5918$; $N_{2023} = 5744$). In 2018 zijn de items rond welbevinden grondig aangepast, waardoor deze niet vergeleken kunnen worden met de items uit 2013. Ondanks dat de vraagstelling in 2023 opnieuw licht is gewijzigd (zie bijlage 1), kunnen voorzichtige vergelijkingen worden gemaakt.

Vooreerst worden de gemiddelde scores op de schalen van algemene levenstevredenheid, positieve emoties, negatieve emoties en domeinspecifieke levenstevredenheid weergegeven. Een hogere gemiddelde score komt overeen met een hogere mate van algemene levenstevredenheid, meer positieve en negatieve emoties en een hogere mate van domeinspecifieke levenstevredenheid. Vervolgens wordt gekeken welke jongeren een verandering in welbevinden ervaren. Er wordt gekeken naar verschillen op vlak van geslacht, buitenlandse achtergrond, het opleidingsniveau van ouders en het subjectief rondkomen met het gezinsinkomen.

Hoe evolueert het welbevinden van Vlaamse jongeren?

Figuur 1 geeft een algemene negatieve evolutie weer op de verschillende aspecten van subjectief welbevinden op een schaal van 0 tot 10. De algemene levenstevredenheid, alsook de domeinspecifieke levenstevredenheid van jongeren is licht gedaald (resp. daling van 0,23 en 0,40; statistisch significante dalingen). Verder ervaren jongeren in 2023 iets minder vaak positieve gevoelens en vaker negatieve gevoelens in vergelijking met 2018 (resp. daling van 0,03 en stijging van 0,44; statistisch significante toename van negatief affect).

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Figuur 1. Evolutie subjectief welbevinden 2018-2023

Bron: JOP-schoolmonitor 2 (2018); JOP-grootstedelijke monitor 3 (2023)

Welke jongeren ervaren een hogere mate van welbevinden?

Om na te gaan welke jongeren een hogere mate van welbevinden ervaren, nemen we de schalen van algemeen welbevinden, positieve en negatieve emoties samen tot een schaal van subjectief welbevinden, gaande van 0 tot 10. In Tabel 1 zien we dat jongens in 2023 iets hoger scoorden op subjectief welbevinden (stijging van 0,02), terwijl bij meisjes een daling zichtbaar is (daling van 0,39). Verder zien we dat zowel jongeren met een Belgische als buitenlandse achtergrond zich in 2023 minder goed voelden in vergelijking met 2018. Ondanks dat jongeren met een buitenlandse achtergrond zowel in 2018 als in 2023 in mindere mate welbevinden ervaren, is de daling groter voor jongeren met een Belgische achtergrond (resp. daling van 0,19 en 0,32). Hetzelfde geldt wat het opleidingsniveau van ouders betreft: jongeren met hoogopgeleide ouders kennen een hogere mate van subjectief welbevinden in vergelijking met jongeren wiens ouders laag of gemiddeld opgeleid zijn. De daling is evenwel sterker bij de jongeren met hoogopgeleide ouders (daling van 0,29) in vergelijking met de

andere groepen (resp. daling van 0,15 en 0,04). Jongeren die opgroeien in een gezin dat (zeer) makkelijk rondkomt ervaren eveneens een hogere mate van subjectief welbevinden in vergelijking met jongeren die opgroeien in een gezin dat makkelijk of (zeer tot nogal) moeilijk rondkomt. Toch is de daling ook hier het sterkst aanwezig voor de jongeren die opgroeien in een gezin dat (zeer) makkelijk rondkomt (daling van 0,27) in vergelijking met jongeren die opgroeien in een gezin dat nogal makkelijk rondkomt (daling van 0,05). Bij de jongeren die in een gezin opgroeien dat (zeer tot nogal) moeilijk rondkomt zien we zelfs een lichte stijging op vlak van subjectief welbevinden (stijging van 0,03). We zien een statistisch significante daling bij meisjes, jongeren met een Belgische achtergrond, jongeren met een buitenlandse achtergrond, jongeren wiens ouders gemiddeld opgeleid zijn, jongeren wiens ouders hoger opgeleid zijn en jongeren die opgroeien in een gezin dat (zeer) makkelijk rondkomt.

Tabel 1. Samenhang tussen achtergrondkenmerken en subjectief welbevinden 2018-2023

	2018		2023		Sign.
	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N	
Geslacht					
Jongen	6,49	2472	6,51	1563	
Meisje	5,97	2627	5,58	1807	***
Buitenlandse achtergrond					
Belgisch	6,39	2480	6,07	2032	***
Buitenlands	6,08	2591	5,89	1385	***
Opleidingsniveau ouders					
Lager onderwijs	5,72	201	5,68	243	
Secundair onderwijs	6,01	1600	5,87	542	*
Hoger onderwijs	6,36	3133	6,07	2085	***
Rondkomen met gezinsinkomen					
(Zeer tot nogal) moeilijk rondkomen	5,17	592	5,20	478	
Nogal makkelijk rondkomen	5,83	1153	5,78	845	
(Zeer) makkelijk rondkomen	6,55	3338	6,27	2089	***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Bron: JOP-schoolmonitor 2 (2018); JOP-grootstedelijke monitor 3 (2023)

Op vlak van domeinspecifieke levenstevredenheid zien we telkens de sterkste daling in de groep met de laagste tevredenheid (Tabel 2). Zo ervaren meisjes zowel in 2018 als in 2023 een lagere mate van domeinspecifieke levenstevredenheid. De daling zet zich ook sterker door bij meisjes dan bij jongens (resp. daling van 0,45 en 0,30). Jongeren met een buitenlandse achtergrond zijn in 2018 en 2023 in mindere mate tevreden met de bevraagde levensdomeinen. De daling op vlak van domeinspecifieke levenstevredenheid zet zich sterker door bij jongeren met een buitenlandse achtergrond dan jongeren met een Belgische achtergrond (resp. daling van 0,52 en 0,36). Verder zijn jongeren met gemiddeld opgeleide ouders in 2023 het minst tevreden en kennen zij de sterkste daling (daling van 0,54). Tot slot zijn jongeren die opgroeien in een gezin dat (zeer tot nogal) moeilijk rondkomt het minst tevreden met de verschillende levensdomeinen. De daling van 2023 ten opzichte van 2018 is evenwel beperkt (daling van 0,02). Jongeren die opgroeien in een gezin dat (zeer) makkelijk rondkomt zijn gemiddeld meer

tevreden met de levensdomeinen in vergelijking met jongeren die opgroeien in een gezin dat nogal makkelijk rondkomt. De daling zet zich ook minder sterk door (resp. daling van 0,37 en 0,48). Alle dalingen zijn statistisch significant, met uitzondering van de daling bij jongeren wiens ouders lager opgeleid zijn en jongeren die opgroeien in een gezin dat (zeer tot nogal) moeilijk rondkomt.

Tabel 2. Samenhang tussen achtergrondkenmerken en domeinspecifieke levenstevredenheid 2018-2023

	2018		2023		Sign.
	Gemiddelde	N	Gemiddelde	N	
Geslacht					
Jongen	7,35	2514	7,04	773	***
Meisje	6,98	2698	6,53	920	***
Buitenlandse achtergrond					
Belgisch	7,25	2507	6,88	1001	***
Buitenlands	7,09	2674	6,58	711	***
Opleidingsniveau ouders					
Lager onderwijs	6,81	195	6,62	118	
Secundair onderwijs	7,03	1645	6,49	271	***
Hoger onderwijs	7,24	3183	6,86	1027	***
Rondkomen met gezinsinkomen					
(Zeer tot nogal) moeilijk rondkomen	6,06	619	6,04	240	
Nogal makkelijk rondkomen	6,80	1172	6,32	426	***
(Zeer) makkelijk rondkomen	7,47	3378	7,10	1051	***

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Bron: JOP-schoolmonitor 2 (2018); JOP-grootstedelijke monitor 3 (2023)

Conclusie

In lijn met de verwachting, zien we dat jongeren in 2023 een iets lagere algemene levenstevredenheid ervaren ten opzichte van 2018. Ze ervaren net iets vaker negatieve emoties en zijn gemiddeld minder tevreden met de bevroagde levensdomeinen.

Opvallend is dat de daling in het subjectief welbevinden minder sterk aanwezig is bij de maatschappelijk kwetsbare groepen (jongeren met een buitenlandse achtergrond, jongeren met ouders die lager opgeleid zijn en jongeren die opgroeien in een gezin dat zeer moeilijk tot nogal makkelijk rondkomt). Hoewel deze jongeren zowel in 2018 als in 2023 een lager algemeen welbevinden ervaren, zet de daling zich minder sterk door en is deze niet voor alle achtergrondkenmerken statistisch significant. Op die manier wordt het verschil tussen de maatschappelijk kwetsbare jongeren en de maatschappelijk minder kwetsbare jongeren kleiner. De enige uitzondering is geslacht: meisjes ervaren zowel in 2018 als in 2023 een lagere mate van subjectief welbevinden en de daling is bij hen ook sterker aanwezig in vergelijking met jongens. Bovendien is de daling in subjectief welbevinden bij meisjes statistisch significant, terwijl dat voor jongens niet het geval is.

Wat domeinspecifieke levenstevredenheid betreft, zien we daarentegen een sterkere daling binnen de groep jongeren die reeds in mindere mate tevreden is met de bevraagde levensdomeinen. Zo zijn meisjes en jongeren met een buitenlandse achtergrond in mindere mate tevreden met de levensdomeinen en wordt het verschil met respectievelijk jongens en jongeren en met een Belgische achtergrond groter. Jongeren met hoger opgeleide ouders zijn het meest tevreden met de levensdomeinen en dit zowel in 2018 als in 2023. In 2018 zijn jongeren met lager opgeleide ouders het minst tevreden, terwijl in 2023 jongeren met gemiddeld opgeleide ouders het minst tevreden zijn. Hoe makkelijker het gezin rondkomt, hoe meer tevreden jongeren zijn met de levensdomeinen en dit zowel in 2018 als in 2023. De sterkste daling is zichtbaar bij de middencategorieën (resp. jongeren met gemiddeld opgeleide ouders en jongeren die opgroeien binnen een gezin dat nogal makkelijk rondkomt). Alle dalingen op vlak van domeinspecifieke levenstevredenheid zijn statistisch significant, met uitzondering van de daling bij jongeren wiens ouders lager opgeleid zijn en jongeren die opgroeien in een gezin dat (zeer tot nogal) moeilijk rondkomt.

Door de cijfers van 2018 te vergelijken met de huidige situatie, kunnen eventuele trends op lange termijn in kaart worden gebracht. De cijfers dienen evenwel met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Door de relatief grote steekproefomvang, worden verschillen sneller statistisch significant. Met andere woorden is het mogelijk dat de daling in het welbevinden van jongeren in werkelijkheid beperkt is.

Ondanks dat de coronapandemie plaatsvond tussen beide meetmomenten, is dit niet de enige mogelijke verklaring voor een daling in het welbevinden van jongeren. Andere structurele problemen of ontwikkelingen in de maatschappij kunnen eveneens een impact hebben op het (licht) dalende welbevinden bij jongeren. Aangezien er ook een daling zichtbaar is op vlak van welbevinden bij jongeren die in de maatschappij als ‘minder kwetsbaar’ worden aanzien, is het van belang om aandacht te hebben voor metaal welzijn van alle jongeren. Desalniettemin ervaren de meest kwetsbare groepen nog steeds de laagste mate van subjectief welbevinden en domeinspecifieke levenstevredenheid. Daarom moet er in het bijzonder bekeken worden hoe deze jongeren ondersteund kunnen worden, rekening houdende met hun kwetsbaarheden.

Referentielijst

- Elchardus, M., & Roggemans, L. (2010). De ideale levensloop van jongeren. In N. Vettenburg, J. Deklerck, & J. Siongers (Eds.), *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2* (pp. 161-180). Leuven: Acco.
- Kinderrechtencommissariaat. (2020). *Jaarverslag 2019-2020. Laat kinderrechten nooit meer in lockdown gaan.* Geraadpleegd op https://www.kinderrechten.be/sites/default/files/jaarverslag_kinderrechtencommissariaat_2019-2020_interactief_def.pdf
- Massey, E. K., Gebhardt, W. A., & Garnefski, N. (2008). Adolescent goal content and pursuit: A review of the literature from the past 16 years. *Developmental Review*, 28(4), 421-460. doi:<https://doi.org/10.1016/j.dr.2008.03.002>
- Messersmith, E. E., & Schulenberg, J. E. (2010). Goal attainment, goal striving, and well-being during the transition to adulthood: A ten-year U.S. national longitudinal study. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2010(130), 27-40. doi:10.1002/cd.279
- Nurmi, J. E. (1991). How do adolescents see their future? A review of the development of future orientation and planning. *Developmental Review*, 11(1), 1-59. doi:[https://doi.org/10.1016/0273-2297\(91\)90002-6](https://doi.org/10.1016/0273-2297(91)90002-6)
- Van Erdeghem, R., Van Vooren, E., Lagaert, S., & Bradt, L. (2022). *Impact van de coronamaatregelen op kinderen, jongeren en jongvolwassenen : een overzichtsstudie.* Kenniscentrum Kinderrechten & Jeugdonderzoeksplatform.

Bijlage 1: Vergelijking vraagstelling JOP-schoolmonitor 2 (2018) en JOP-grootstedelijke monitor 3 (2023)

	JOP-schoolmonitor 2 (2018)	JOP-grootstedelijke monitor 3 (2023)
Algemene levenstevredenheid		
	Mijn leven is in de meeste opzichten bijna hoe ik het zou willen De dingen in mijn leven zijn uitstekend Ik ben blij met mijn leven Tot nu toe heb ik de belangrijkste dingen die ik wil in het leven ook bereikt Als ik mijn leven opnieuw kon leven, zou ik het op dezelfde manier doen	Mijn leven is in de meeste opzichten bijna hoe ik het zou willen De dingen in mijn leven zijn uitstekend Ik ben blij met mijn leven
Ervaren positieve emoties in de afgelopen 4 weken		
	Positief Goed Aangenaam Vrolijk Opgewekt Voldaan	Positief Goed Aangenaam Vrolijk Opgewekt Voldaan
Ervaren negatieve emoties in de afgelopen 4 weken		
	Negatief Slecht Onaangenaam Bedroefd Bang Boos	Negatief Slecht Onaangenaam Bedroefd Bang Boos Eenzaam*
Domeinspecifieke levenstevredenheid		
	Hoeveel geld je hebt Waar je woont Hoe veilig je je voelt Je studies Je vrijetijdsbesteding Je toegang tot informatie Je sociale contacten met vrienden Je overige sociale contacten Je liefdesleven De relatie met je familie Je lichamelijke gezondheid Je geestelijke gezondheid Je uiterlijk Hoeveel jij zelf kunt beslissen over jouw leven Hoeveel je kunt genieten Hoe creatief je kunt zijn Je toekomstmogelijkheden	Hoeveel geld je hebt Waar je woont Hoe veilig je je voelt Je studies Je vrijetijdsbesteding Je toegang tot informatie Je sociale contacten met leeftijdsgenoten Je overige sociale contacten Je liefdesleven De relatie met je familie Je lichamelijke gezondheid Je mentale gezondheid Je uiterlijk Hoeveel je zelf kan beslissen over jouw leven Hoeveel je kunt genieten Hoe creatief je kunt zijn Je toekomstmogelijkheden

*Eenzaamheid werd in 2023 toegevoegd aan de lijst met negatieve gevoelens. Om vergelijkbaarheid te maximaliseren, werd het item weggelaten uit de trendanalyse.